

Valsts probācijas dienests

Probācijas klientu noziedzīgu nodarījumu recidīvs: 2013. gada un 2016. gada kohortu salīdzinājums

Ziņojuma autori:

Dr. sc. soc. Anvars Zavackis

Mg. Psych. Ronalds Cinks

Rīga, 2019

Anotācija

2013.gada 1.aprīlī stājās spēkā 2012.gada 13.decembra likums „Grozījumi Krimināllikumā”, kas būtiski ietekmēja sodu piemērošanu un izpildi. Kā arī mainījušas probācijas klientu plūsmu dažādu dienesta funkciju ietvaros. Tāpēc tika īstenots pētījums, kura mērķi ir: (1) raksturot pēc probācijas funkcijām dažādās probācijas klientu mērķgrupas un noskaidrot strukturālās izmaiņas šajās grupās (cik līdzīgi vai atšķirīgi ir probācijas klientu dažādās mērķgrupas pirms un pēc 2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” spēkā stāšanās); (2) salīdzināt 2013. gada un 2016. gada probācijas klientu kohortu recidīva rādītājus. Pētījumā kopumā tika iekļauti 4570 probācijas klienti no dažādām funkcijām – nosacīti atbrīvotie no kriminālatbildības, nosacīti notiesātie, nosacīti pirms termiņa atbrīvotie no ieslodzījuma, ar piespiedu darbiem notiesātie, ar papildsodu – probācijas uzraudzība – sodītie un probācijas klienti, kam piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi – sabiedriskie darbi. Strukturālas pārmaiņas izpaužas tajā, ka 2016. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu ir pieaudzis ar piespiedu darbiem un nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto personu skaits, bet samazinājies nosacīti notiesāto, pirmstermiņa atbrīvoto personu skaits un nepilngadīgo skaits kam piemēroti sabiedriskie darbi. 2016. gada probācijas klientu grupā ir augstāki recidīva rādītāji un tas ir saistīts ar recidīva rādītāju atšķirībām probācijas klientiem, kuri notiesāti ar piespiedu darbiem - 2013. gadā, jauns kriminālprocess pirmajā gada laikā ir ierosināts 21,49%, bet 2016 gada izlasē jaunu kriminālprocesu pirmā gada laikā ierosināja 31,09% ar piespiedu darbu notiesātajiem. Pārējās probācijas klientu grupās recidīva rādītāju atšķirības netika konstatētas. Augstākos recidīva rādītājus uzrāda ar papildsodu – probācijas uzraudzība – notiesātie, kuri atradušies ieslodzījumā. Ar šo papildsodu notiesāto probācijas klientu grupai, kuri atradušies ieslodzījumā, recidīva rādītāji bija vairāk kā divas reizes augstāki kā jebkurai citai probācijas klientu grupai - 67,1% šīs grupas probācijas klientu jauns kriminālprocess ir ierosināts pirmā gada laikā. Vēl viens pētījuma konstatējums ir augstais nepilngadīgo un jauniešu īpatsvars tajā probācijas klientu grupā, kas atkārtoti izdara jaunus noziedzīgus nodarījumus, tai skaitā ar vardarbību saistītus noziedzīgus nodarījumus – pusi no noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai tās piedraudējumu un vairāk kā pusi no recidīva mērīšanas periodā izdarītajiem dzimumnoziegumiem izdarīja probācijas klienti, kas probācijas sistēmā nonāca būdami 25 gadus veci vai jaunāki. Kopumā pētījums norāda uz nepieciešamību veicināt un stiprināt tādu sodu piemērošanu, kas paredz korekcijas un atbalsta pasākumus, īpašu uzmanību pievēršot nepilngadīgo un jauniešu mērķgrupām un ar papildsodu – probācijas uzraudzība – sodītām personām, kas atbrīvojušies no ieslodzījuma.

Saturs

Ievads	4
Pētījuma jēdzienu, metodoloģijas un izlases raksturojums.....	5
Pētījuma izlase	7
Pētījuma rezultāti.	8
Izlases grupu raksturojums.....	8
Recidīva rādītāji 2013. gada un 2016. gada kohortās.....	11
Recidīva rādītāji probācijas klientiem, kuriem piemērots papildsods –	
probācijas uzraudzība	20
Secinājumi	23

Ievads

2013.gada 1.aprīlī stājās spēkā 2012.gada 13.decembra likums „Grozījumi Krimināllikumā”, kas būtiski ietekmēja sodu piemērošanu un izpildi. Šīs un citas izmaiņas ir ietekmējušas Valsts probācijas dienesta (turpmāk – dienests) funkciju izpildi – ir samazinājies nosacīti notiesāto personu skaits un pieaugusi piespiedu darba piemērošana. Tāpat arī papildsoda – probācijas uzraudzība – piemērošana un izpilde ir strauji pieaugusi. Kā ir mainījies “vidējais” probācijas klients dažādās dienesta funkcijās? Kā šīs izmaiņas ir saistītas ar probācijas klientu no jauna izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem (recidīvu)?

Zinot to, ka izmaiņas sodu piemērošanā ir mainījušas probācijas klientu plūsmu dažādu dienesta funkciju ietvaros, tika īstenots pētījums, kura mērķis ir:

1. raksturot pēc probācijas funkcijām dažādās probācijas klientu mērķgrupas un noskaidrot strukturālās izmaiņas šajās grupās (cik līdzīgi vai atšķirīgi ir probācijas klientu dažādās mērķgrupas pirms un pēc 2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” spēkā stāšanās);
2. salīdzināt 2013. gada un 2016. gada probācijas klientu kohortu recidīva rādītājus.

Izpēte ir nozīmīga, jo raksturo kriminālsodu piemērošanu un izpildi, sniedz priekšstatu par probācijas klientu demogrāfiskiem un kriminoloģiskiem rādītājiem, to izmaiņām. Pētījumā īpaša uzmanība ir pievērsta recidīva rādītājiem dažādu dienesta īstenoto funkciju ietvaros.

Pētījuma jēdzienu, metodoloģijas un izlases raksturojums

Lai veiktu recidīvās noziedzības izpēti, tika izgūta un analizēta dienesta datu bāzē „Probācijas lietu uzskaites sistēmā” (PLUS) iekļautā informācija, kas tika papildināta ar datiem no Valsts elektroniskās sistēmas “Sodu reģistrs”. Atbilstoši pētījuma analīzes nolūkam, dati ir sadalīti 3 pazīmju grupās:

1. kriminoloģiskie dati par “indeksa noziegumu”
2. dati, kas raksturo izlasē iekļautā probācijas klientu kriminālo pagātņi;
3. recidīvu raksturojošie dati.

Noziedzīgs nodarījums vai nodarījumu kopums, kas bija par pamatu notiesātās personas nonākšanai probācijas sistēmā un kļūšanai par probācijas klientu, tika kodēts kā **“indeksa noziegums”**. Šis noziedzīgais nodarījums vai nodarījumu kopums kalpoja par atskaites punktu iepriekšēju noziedzīgu nodarījumu un recidīva noteikšanai un nošķiršanai.

Pirms indeksa nozieguma izdarītie noziedzīgie nodarījumi (kriminālā pagātne), par kuriem pret probācijas klientu bija ierosināts kriminālprocess vai par kuru izdarīšanu persona tika sodīta, tika iekļauti kriminālās pagātnes rādītāju grupā. Savukārt Noziedzīgi nodarījumi, **kas izdarīti pēc personas notiesāšanas** par indeksa noziegumu, tika klasificēti kā **recidīvs** (skatīt 1. attēlu).

1.attēls. Analizēto pazīmju grupas

Pētījumā iekļautajiem probācijas klientiem dažādi tika izvēlēti **“riskā iestāšanās brīdis”**, **jeb recidīva mērīšanas sākuma datums**. Nosacītas notiesāšanas, piespiedu darba piemērošanas, un nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto gadījumos recidīva mērīšanas sākuma datums bija tiesas nolēmuma vai prokurora lēmuma spēkā stāšanās datums. Nepilngadīgajiem, kuriem tika piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi “sabiedriskie darbi”, par recidīva mērīšanas sākuma datumu uzskatīja tiesas lēmuma spēkā stāšanās datumu. Savukārt, nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas gadījumā, recidīvs tika mērīts no dienas, kad notiesātā persona atgriezās sabiedrībā, t.i., likumpārkāpējs tika atbrīvots no ieslodzījuma. Ja PLUS dati tika izmantoti izlasē iekļaujamo probācijas klientu identificēšanai un raksturošanai, tad “Sodu reģistra” dati tika izmantoti, lai konstatētu probācijas klienta iepriekš izdarītos noziedzīgos nodarījumus un to, vai probācijas klienti ir izdarījuši noziedzīgu nodarījumu recidīva mērīšanas periodā.

Krimināllikuma 27.pantā (Krimināllikums, 26.04.2018.) recidīvs ir definēts kā jauns tīšs noziedzīgs nodarījums, tad, ja noziedzīgs nodarījums ir izdarīts pirms ir noņemta vai dzēsta sodāmība par iepriekš izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Šāda krimināltiesiskā jēdziena "recidīvs" definīcija nav piemērota šī pētījuma īstenošanai, jo krimināltiesiskā definīcija nepietiekami raksturotu recidīvo noziedzību un būtiski samazina recidīva mērīšanas periodā izdarīto jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu gadījumu skaitu. Tam ir divi iemesli:

1. laika periods, pēc kāda brīža sodāmība tiek dzēsta, ir saistīts ar personai piespriesto sodu, tāpēc agrāk sodītu personu izdarīti jauni tīši noziedzīgi nodarījumi, kas izdarīti pēc sodāmības dzēšanas, netiktu uzskaitīti;
2. "notiesāšana" kā kritērijs "recidīva" definēšanai nav piemērots nesenā pagātnē izdarīto noziedzīgus nodarījumu analīzei, jo šāds kritērijs ir cieši saistīts ar kriminālprocesa virzības un iztiesāšanas ātrumu, tāpēc kriminālprocesi, kas atrodas kādā no kriminālprocesuālajām stadijām, arī netiktu uzskaitīti.

Apzinoties krimināltiesiskā recidīva definīcijas ierobežojumus, izpētes vajadzībām tika meklētas kriminoloģiskās recidīva definīcijas, jo tās labāk ļauj analizēt noziedznieku uzvedību pēc notiesāšanas par nozieguma izdarīšanu.

Recidīva konstatēšanai tika izvēlēts kritērijs – izlasē iekļautā persona recidīva mērīšanas periodā ir izdarījusi darbību/darbības par kuru izdarīšanu:

- 1) ir ierosināts kriminālprocess, un 2) izlasē iekļautai persona ierosinātā kriminālprocesa ietvaros ir noteikts personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, aizturētā, aizdomās turētā vai apsūdzētā procesuālais statuss, vai arī kriminālprocess ir pabeigts ar notiesājošu spriedumu vai lēmumu par sodu/audzinoša rakstura piespiedu līdzekli.

Lai gan pētījumā izmantotā jēdziena definīcija ir plašāka kā krimināltiesiskā recidīva definīcija, tā neaptver visu recidīvo noziedzību. Proti, pētījumā lietotā definīcija neaptver tos gadījumus, kad izlasē iekļautā persona ir izdarījusi kriminālsodāmu darbību, bet personas saistība ar izdarīto kriminālsodāmo darbību nav konstatēta (neatklātā un neregistrētā noziedzība).

Pētījuma izlase

Pētījuma izlasi veido divas probācijas klientu kohortas, attiecīgi, 2013. gada kohorta un 2016. gada kohortas. Sākotnēji no PLUS sistēmas tika apzināti tie gadījumi, kad probācijas klienti nonāca probācijas dienestā attiecīgajos gados, 1. tabulā norādītajā laika periodā. Izlasē iekļautie probācijas klienti, tika izvēlēti pēc dienesta funkcijas, kuras ietvaros tika uzsākta soda izpilde un izlasē tika iekļautas šādas probācijas klientu kategorijas:

1. nosacīti no kriminālatbildības atbrīvotās personas (NANK);
2. nosacīti notiesātās personas (NN);
3. nosacīti pirms termiņa no brīvības atņemšanas soda izciešanas atbrīvotās personas (NPTA);
4. ar piespiedu darbiem notiesātās personas (PD)¹;
5. ar papildsodu – probācijas uzraudzība – notiesātās personas (PU);
6. ar audzinoša rakstura piespiedu līdzekli – sabiedriskais darbs – sodītās personas (SD).

Ņemot vērā to, ka jaunu klientu pieplūdums dažādās funkcijās ir ļoti atšķirīgs un neliels gadījumu skaits izlasē neļauj statistiski analizēt gadījumu skaitu kā grupu, tad dažādām funkcijām tika izvēlēts atšķirīgs laika periods gada ietvaros, kurā izgūt sākotnējos gadījumus.

1. tabula. Laika periodi probācijas klienta gadījuma iekļaušanai izlasē.

Dienesta funkcija	Periods	Funkcijas izpilde uzsākta
Nosacīti atbrīvotie no kriminālatbildības	1 gads	01.01.2013. – 31.12.2013. 01.01.2016. – 31.12.2016.
Nosacīti notiesātie	3 mēneši	01.01.2013. – 31.03.2013. 01.01.2016. – 31.03.2016.
Ar piespiedu darbiem notiesātie	3 mēneši	01.01.2013. – 31.03.2013. 01.01.2016. – 31.03.2016.
Ar audzinoša rakstura piespiedu līdzekli - sabiedriskais darbs - sodītie	1 gads	01.01.2013. – 31.12.2013. 01.01.2016. – 31.12.2016.
Nosacīti pirms termiņa atbrīvotie	1 gads	01.01.2013. – 31.12.2013. 01.01.2016. – 31.12.2016.
Papildsods – Probācijas uzraudzība	1 gads	01.01.2016. – 31.12.2016.

Ņemot vērā to, ka ar papildsodu – probācijas uzraudzība – gadījumu skaits 2013. gada kohortā bija mazs (2 gadījumi), tad šie gadījumi netika iekļauti izlasē un probācijas klientu grupa, kurai tika piemērots papildsods – probācijas uzraudzība, tika analizēta tikai 2016. gada kohortas ietvaros. Tāpat no sākotnēji izgūtiem datiem tika izslēgti kritērijiem neatbilstoši un analīzei neizmantojami dati. Tāpat tika veikta datu pārbaude un no pētījuma izslēgti izlases kritērijiem neatbilstoši gadījumi (datu kopā iekļautie gadījumi, kas neatbilda

¹ Lai viena un tā pati persona netiktu uzskaitīta divas reizes, tad ar piespiedu darbiem notiesātās personas, kurām piemērots papildsods – probācijas uzraudzība, netika iekļautas “Ar piespiedu darbiem notiesāto” personu grupā, bet tika ieskaitītas “ar papildsodu – probācijas uzraudzība – notiesāto” kategorijā.

izlases veidošanas kritērijiem un gadījumi, kad iestājās personas nāve pirmajā pusgadā pēc recidīva mērīšanas perioda sākuma².

Pētījuma rezultāti.

Izlases grupu raksturojums

Izlasē iekļauto probācijas klientu sadalījumu 2013. gada un 2016. gada kohortās pēc probācijas klientu piederības dienesta funkcijai un šo grupu salīdzinājumu pēc vecuma un dzimuma var apskatīt 2. un 3. tabulā. Apskatot vecumu (skatīt 2.tabulu) varam redzēt, ka sadalījums grupās neatbilst normālsadalījumam, līdz ar to, lai noskaidrotu to vai grupas ir savstarpēji atšķirīgas pēc vecuma tika izmantota neparametriskā metode, Kruskola-Volisa tests, vairāku grupu savstarpējai salīdzināšanai un aposteriorais (post hoc) Holma-Sidaka tests. Redzam, ka vienīgās atšķirības starp 2013. gada un 2016.gada kohortām, pēc grupas piederības dienesta funkcijai, ir nosacīti notiesāto grupā ($p < 0,012$), kurā vidējais probācijas klientu vecums ir palielinājies. 2013. gada kohortā nosacīti notiesāto probācijas klientu vidējais vecums bija 33,6 gadi, bet 2016. gada kohortā nosacīti notiesāto grupā vidējais vecums ir 37,1 gadi.

Tāpat atšķirības ir novērojamas, salīdzinot kohortas kopumā un 2016. gada kohorta ir statistiski nozīmīgi vecāka ($p < 0,001$). Vienādojot izlases periodu visām probācijas funkcijām³, vecuma atšķirības starp 2013. un 2016. gada kohortām saglabājas – 2013. gada apakšizlasē iekļauto probācijas klientu vidējais vecums ir 33,6 gadi, bet 2016. gada izlasē probācijas klientu vidējais vecums ir 35,3 gadi.

Nomināli (skatīt 2. tabulu, kolonu "M", kas parāda vidējo grupas vecumu) visvecākā ir nosacīti atbrīvoto no kriminālatbildības grupa (NANK2013) 2013. gada kohortā (vidējais vecums grupā ir 42,1 gadi) un visjaunākā grupa ir ar audzinoša rakstura piespiedu līdzekli – sabiedriskais darbs – sodīto grupa (vidējais vecums ir 15,5 gadi). Vecākajam izlasē iekļautajam probācijas klientam (skatīt 2. tabulu, kolonu "Max") bija vairāk kā 86 gadi un šī persona kļuva par probācijas klientu, jo tika nosacīti atbrīvota no kriminālatbildības. Jaunākā izlasē iekļautā persona (skatīt 2. tabulu, kolonu "Min"), kas kļuva par probācijas klientu, bija 11 gadus un 7 mēnešus veca (personai piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – sabiedriskais darbs). No kriminālsodīto personu grupām jaunākā grupa ir probācijas klientu grupa, kurai ir piemērots papildsods – probācijas uzraudzība (vidējais vecums grupā ir 32 gadi). Jaunākā izlasē iekļautā sodītā persona ir 14 gadus un 3 mēnešus veca (probācijas klients ir iekļauts 2016. gada kohortā un sodīts ar papildsodu – probācijas uzraudzība), bet vecākā izlasē iekļautā sodītā persona (skatīt 2. tabulu, kolonu "Max") ir 85 gadus un 3 mēnešus veca (2016. gada kohorta, nosacīti notiesāto grupa).

² Ņemot vērā to, ka īsākais recidīva mērīšanas periods bija seši mēneši, tad tādi gadījumi, kad personas nāve iestājās pirmajos sešos mēnešos no recidīva mērīšanas perioda sākuma, nevarēja tikt klasificēti nedz kā "ne-recidīva" gadījumi (persona ir izturējusi sešus mēnešus sabiedrība, neizdarot jaunu noziedzīgu nodarījumu), nedz kā "recidīva" gadījumi (persona ir izdarījusi jaunu noziedzīgu nodarījumu pirmajos sešos mēnešos).

³ Apakšizlasē tika iekļauti tikai tie probācijas klienti, kas nonāca probācijas dienestā 2013. gada un 2016. gada pirmajos trijos mēnešos.

2. Tabula. Izlases sadalījums pēc izlases gada, soda veida (dienesta funkcija) un vecuma.

Soda veids	Vecums								
	Shapiro Wilk						z	p	Kruskal-Wallis
	n	M	Std	Min	Max				
NANK2013	318	42,1	17,1	15,8	86,2	5,33	0,000		
NANK2016	424	41,7	17,6	14,7	85,2	6,59	0,000	0,896	
NN2013	521	33,6	13,5	14,7	77,9	8,10	0,000		
NN2016	315	37,1	14,3	15,6	85,3	5,96	0,000	0,012*	
NPTA2013	425	36,2	10,8	17,2	74,3	5,52	0,000		
NPTA2016	311	38,3	10,3	18,8	70,5	4,71	0,000	0,867	
PD2013	730	33,1	11,9	15,0	64,6	8,19	0,000		
PD2016	1002	33,7	11,6	15,1	76,7	8,30	0,000	0,61	
PU2016	397	32,0	9,1	14,3	59,9	5,78	0,000		
SD2013	92	15,5	1,7	12,1	18,1	2,99	0,001		
SD2016	35	15,5	1,8	11,6	17,9	1,81	0,040	0,4974	
2013	2086	34,4	13,8	12,1	86,2	10,58	0,000		
2016	2484	35,5	13,3	11,6	85,3	10,86	0,000	0,001***	
Kopā	4570	35,0	13,5	11,6	86,2				

*p<0,05, ***p<0,001

Līdzīgi tika pārbaudīts vai probācijas klientu grupas atšķiras pēc dzimumu sadalījuma (skatīt 3. tabulu). Dzimumu sadalījumu ziņā nav novērojamas atšķirības starp kohortām kopumā, t.i., vīriešu un sieviešu proporcija 2013. un 2016. gada izlasēs statistiski nozīmīgi neatšķiras. Visās grupās sieviešu īpatsvars ir zemāks nekā vīriešu, taču visaugstākais sieviešu īpatsvars sastopams nosacīti atbrīvoto no kriminālatbildības grupā (33% - NANK 2013 grupa), bet viszemākais sieviešu īpatsvars ir grupā ar piemērotu papildsodu – probācijas uzraudzība (9,1% - PU 2016). Vienādojot izlases periodu visām probācijas funkcijām, dzimumu atšķirības starp 2013. un 2016. gada kohortām nav statistiski nozīmīgas – 2013. gada apakšizlasē sieviešu īpatsvars ir 15,8% un vīriešu īpatsvars ir 84,2%, bet 2016. gada izlasē sieviešu īpatsvars ir 16,2% un vīriešu īpatsvars ir 83,8%.

Ja analizē dzimumu atšķirības konkrētu dienesta funkciju ietvaros starp 2013. gadu un 2016. gadu, tad dzimuma sadalījuma atšķirības tika novērotas nosacīti notiesāto un ar piespiedu darbiem notiesāto personu grupās. Nosacīti notiesāto grupā 2016. gada izlasē ir statistiski nozīmīgi lielāks sieviešu īpatsvars nekā 2013. gadā (p<0,01). Ja 2016. gada izlasē nosacīti notiesāto vidū sievietes sastāda 21,6 % no nosacīti notiesātām personām, tad 2013. gadā no nosacīti notiesātām personām sievietes bija 13,2 %. Savukārt ar piespiedu darbiem notiesāto grupā 2016. gada izlasē ir statistiski nozīmīgi lielāks vīriešu īpatsvars, salīdzinot ar 2013. gadu (p<0,05). Vīriešu īpatsvars 2013. gada izlasē šajā grupā ir 83,3%, bet 2016. gada izlasē vīriešu īpatsvars ar piespiedu darbiem notiesāto grupā bija 87,5%. Savukārt sievietes

2013. gada kohortā ar piespiedu darbiem notiesāto grupā sastāda 16,7%, bet 2016. gada kohortā sieviešu īpatsvars ir 12,5%.

3. tabula. Izlases sadalījums pēc izlases gada, soda veida (dienesta funkcija) un dzimuma.

Soda veids	Dzimums				χ^2
	Sievietes		Vīrieši		
	n	%	n	%	
NANK2013	105	33,0	213	67,0	
NANK2016	138	32,6	286	67,5	0,937
NN2013	69	13,2	452	86,8	
NN2016	68	21,6	247	78,4	0,002**
NPTA2013	61	14,4	364	85,7	
NPTA2016	35	11,3	276	88,8	0,225
PD2013	122	16,7	608	83,3	
PD2016	125	12,5	877	87,5	0,015*
PU2016	36	9,1	361	90,9	
SD2013	13	14,1	79	85,9	
SD2016	5	14,3	30	85,7	1
2013	370	17,7	1,716	82,3	
2016	407	16,4	2077	83,6	0,225
Kopā	777	17,0%	3793	83,0%	

*p<0,05, **p<0,001

Recidīva rādītāji 2013. gada un 2016. gada kohortās

Izlasē iekļauto 2013. gada un 2016. gada kohortu salīdzinājumus parāda, ka probācijas klientu grupas dažādu dienesta funkciju ietvaros atšķiras pēc dzimuma, vecuma un kriminoloģiskiem rādītājiem. Atšķirības var būt saistītas gan ar izmaiņām sodīto personu populācijā, gan ar izmaiņām sodu politikā. Turpmāk tiks analizēti izlasē iekļauto probācijas klientu recidīva rādītāji un ar to saistītās pazīmes. Izpētes galvenā uzmanība tiks vērsta uz atšķirībām 2013. gada un 2016. gada kohortās.

Aplūkojot vispārēja recidīva rādītājus 2013. gada un 2016. gada kohortās divpadsmit mēnešu periodā (skatīt 4. tabulu), varam redzēt, ka kopumā 2016. gada probācijas klientu kohortā ir augstāki recidīva rādītāji ($p < 0,001$). Atšķirības ir nozīmīgas neatkarīgi no tā vai recidīva mērīšana tiek uzsākta no brīža, kad persona kļūst par probācijas klientu, vai no brīža, kad probācijas klientam soda izpilde ir pabeigta. Vienādojot izlases periodu visām probācijas funkcijām⁴ un izslēdzot no izlases probācijas klientu grupu, kas notiesāti ar papildsodu – probācijas uzraudzība⁵, atšķirības recidīvu rādītājos nav tik izteiktas, tomēr tās saglabājas. 2013. gada izlasē jauns kriminālprocess ir ierosināts 18,5% probācijas klientu, bet 2016. gada izlasē jaunu noziedzīgu nodarījumu recidīva mērīšanas periodā ir izdarījuši 20,5% probācijas klientu.

4. Tabula. Recidīva rādītāji (ierosināts jauns kriminālprocess) 2013.g. un 2016.g. kohortās

Visa izlase (uzsākot sodu izpildi): jauns kriminālprocess 1. gada laikā				
	n	Jauns KP	%	χ^2
2013	2065	364	17,6	
2016	2457	619	25,2	0,000***
Visa izlase (pēc probācijas): jauns kriminālprocess 1. gada laikā				
	n	Jauns KP	%	χ^2
2013	1530	237	15,5	
2016	1141	289	25,3	0,000***
Izlase (3 mēneši), bez «Probācijas uzraudzības»: jauns kriminālprocess 1. g. laikā				
	n	Jauns KP	%	χ^2
2013	1364	254	18,5	
2016	1447	373	20,5	0,001**

* $p < 0,5$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

⁴ Apakšizlasē tika iekļauti tikai tie probācijas klienti, kas nonāca probācijas dienestā 2013. gada un 2016. gada pirmajos trijos mēnešos.

⁵ 2016. gada kohortā ir iekļauta jauna probācijas klientu kategorija – ar probācijas uzraudzību notiesāto personu grupa, kas šajā gadījumā paaugstina recidīva rādītājus kohortā, bet 2013. gada kohortā šāda probācijas klientu kategorija nav sastopama. Tāpēc salīdzināt abas kohortas, neizslēdzot šo atšķirīgo grupu, nav korekti, t.i., atstājot ar probācijas uzraudzību notiesāto personu grupu izlasē, grupas nav pielīdzinātas savā starpā.

Aplūkojot recidīva rādītāju atšķirības 2013. gadu un 2016. gadu kohortās pēc probācijas funkcijas grupas (5.tabula), varam novērot, ka statistiski nozīmīgas atšķirības ir nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto grupā (pusgada periodā) un ar piespiedu darbiem notiesāto grupā (pusgada un gada periodā).

5. tabula. Recidīva rādītāji (ierosināts jauns kriminālprocess) 2013. gadu un 2016. gadu kohortās sadalījumā pēc probācijas funkcijas grupas

Soda veids, kohorta	Pirmajā pusgadā				Pirmajā gadā			
	n	Jauns KP	%	χ^2	n	Jauns KP	%	χ^2
NANK2013	312	7	2,24	0,037*	310	18	5,81	0,072
NANK2016	421	23	5,46		419	40	9,55	
NN2013	515	49	9,51	1	514	81	15,76	0,696
NN2016	310	30	9,68		308	52	16,88	
NPTA2013	423	36	8,51	0,68	423	82	19,39	0,243
NPTA2016	309	23	7,44		307	49	15,96	
PD2013	727	100	13,76	0,001***	726	156	21,49	0,001***
PD2016	998	207	20,74		994	309	31,09	
PU2016	395	109	27,59		394	158	40,1	
SD2013	92	18	19,57	0,61	92	27	29,35	0,83
SD2016	35	5	14,29		35	11	31,43	

*p<0,5, **p<0,01, ***p<0,001

Visievērojamākās atšķirības ir novērojamas ar piespiedu darbiem notiesāto probācijas klientu grupā, kur 2016. gadā gan pusgada, gan gada ietvaros ir statistiski nozīmīgi augstāki recidīva rādītāji (ierosināts jauns kriminālprocess) nekā 2013. gadā (p<0,001). Nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto grupa uzrāda statistiski nozīmīgi augstāku jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas īpatsvaru 2016. gadā pusgada periodā (p<0,05), bet gada ietvarā atšķirības vairs nav statistiski nozīmīgas (p=0,072).

Aplūkojot kohortas un probācijas funkciju grupas atsevišķi, augstākos jauna ierosināta kriminālprocesa rādītājus pirmajā pusgadā uzrāda probācijas uzraudzības grupa (27,59%), bet zemākos nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto grupa no 2013. gada kohortas (2,24%). Gada ietvaros augstākie recidīva rādītāji vēljoprojām ir probācijas uzraudzības grupai (40,1%), un zemākie vēljoprojām nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto grupai no 2013. gada kohortas (5,81%).

Apkopojot iepriekšminēto var secināt, ka 2016. gada kohortā ir augstāki recidīva rādītāji, salīdzinot ar 2013. gada kohortu un tas ir saistīts ar to, ka dienests veic uzraudzību jaunai probācijas klientu kategorijai – notiesātiem, kuriem piemērots papildsods “probācijas uzraudzība”, kā arī ir statistiski nozīmīgas atšķirības ar piespiedu darbiem notiesāto grupās. Vienādojot izlases periodu visām probācijas funkcijām un izslēdzot no izlases probācijas klientus, kas notiesāti ar papildsodu – probācijas uzraudzība un ar piespiedu darbu

notiesātos, atšķirības recidīvu rādītājos nav vairs statistiski nozīmīgas. Šādā gadījumā 2013. gada izlasē jauns kriminālprocess ir ierosināts 15,9% probācijas klientu, bet 2016. gada izlasē jaunu noziedzīgu nodarījumu recidīva mērīšanas periodā ir izdarījuši 15,5% probācijas klientu. Proti, atšķirības recidīva rādītājos starp kohortām ir skaidrojamas ar jaunas probācijas klientu kategorijas parādīšanos (probācijas klienti, kuriem piemērots papildsods – probācijas uzraudzība) un augstāku recidīva gadījumu īpatsvaru ar piespiedu darbiem notiesāto grupā 2016. gada izlasē.

Līdzīgi 2013. gada un 2016. gada kohorta tika salīdzināta saistībā ar jaunu ierosinātu kriminālprocesu un/ vai notiesāšanu par vardarbīgu noziegumu pusgada un gada ietvaros (skatīt 6. tabulu). Vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas gadījumu skaita un īpatsvara rādītāji pusgada un gada ietvaros ir salīdzinoši zemi. Dažu funkciju ietvaros nav konstatēts pat viens vardarbīga noziedzīga nodarījuma gadījums (nosacīti atbrīvoto no kriminālatbildības grupa 2013. gada izlasē; ar audzinoša rakstura piespiedu līdzekli – sabiedriskais darbs – sodīto grupa 2016. gada izlasē). Kriminālsodīto probācijas klientu grupā, zemākie vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas īpatsvara rādītāji ir nosacīti notiesāto vidū (0,65% pirmajā pusgadā un 1,62% viena gada laikā), bet augstākie rādītāji ir ar papildsodu probācijas notiesāto probācijas klientu grupā (4,6% pirmajā pusgadā un 6,65% viena gada laikā) Vienas funkcijas ietvaros statistiski nozīmīgas atšķirības ir novērojamas ar piespiedu darbiem notiesāto probācijas klientu grupā – 2013. gada izlasē jauns kriminālprocess par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu viena gada laikā tika konstatēts 2,07% šīs grupas probācijas klientiem, bet 2016. gada izlasē jauns kriminālprocess par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu viena gada laikā tika konstatēts 3,85%.

6.Tabula. Vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu rādītāji (ierosināts jauns kriminālprocess) 2013. gadu un 2016. gadu kohortās sadalījumā pēc probācijas funkcijas grupas.

Soda veids	Pirmajā pusgadā				Pirmajā gadā			
	n	Recidīvs	%	χ^2	n	Recidīvs	%	χ^2
NANK2013	312	0	0	1,0	310	3	0,97	0,70
NANK2016	421	1	0,24		419	3	0,72	
NN2013	515	10	1,94	0,23	513	16	3,12	0,25
NN2016	310	2	0,65		308	5	1,62	
NPTA2013	423	9	2,13	0,26	423	15	3,55	0,68
NPTA2016	309	3	0,97		307	9	2,93	
PD2013	727	8	1,1	0,32	726	15	2,07	0,047*
PD2016	993	18	1,81		988	38	3,85	
PU2016	394	16	4,06		391	26	6,65	
SD2013	92	2	2,17	1,0	92	4	4,35	0,58
SD2016	35	0	0		35	0	0	

*p<0,5, **p<0,01, ***p<0,001

Apzinoties to, ka ar piespiedu darbiem notiesātiem probācijas klientiem netiek veikts korekcijas darbs, kas saistīts ar vardarbības cēloņiem un to ietekmējošiem faktoriem, tika aplūkota indeksa nozieguma un no jauna izdarītā vardarbīgā noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija ar piespiedu darbiem notiesāto probācijas klientu 2016. gada kohortā (skatīt 7. tabulu). Vairums ar piespiedu darbiem notiesāto probācijas klientu, kas izdarīja vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu recidīva mērīšanas periodā (28 probācijas klienti), bija sodīti ar piespiedu darbu par zādzību izdarīšanu vai nelikumīgām darbībām ar finanšu līdzekļiem un visbiežāk viņu izdarītais vardarbīgais noziedzīgais nodarījums bija laupīšana (16 gadījumi). Desmit gadījumos izdarītais noziedzīgais nodarījums bija saistīts ar miesas bojājumu nodarīšanu, bet divos gadījumos tā bija slepkavība. Lai gan šīs grupas izdarītais noziedzīgais nodarījuma veids (mantiska rakstura noziedzīgi nodarījumi) nenorāda uz vardarbības risku nākotnē, šajā grupā ir likumpārkāpēji ar vardarbīgas uzvedības risku, tāpēc būtu jāmeklē veidi tam, kā atpazīt, par zādzībām un par nelikumīgu darbībām ar finanšu līdzekļiem notiesāto personu grupā, personas, kurām ir augstāks vardarbības riska potenciāls.

Tāpat var novērot to, ka pieci probācijas klienti, kas notiesāti ar piespiedu darbiem par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu (miesas bojājumu nodarīšana vai vardarbības draudi), recidīva mērīšanas periodā izdara jaunu vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu (3 gadījumos tā ir laupīšana, bet 2 gadījumos noziedzīgais nodarījums atkal ir miesas bojājumu nodarīšana vai vardarbības draudi). Zinot to, ka piespiedu darbs kā sods nav vērsts uz vardarbības cēloņiem un to ietekmējošiem faktoriem, ir jāizvērtē šāda soda piemērotība vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu gadījumā.

7. tabula. Indeksa nozieguma veids gadījumos, kad ar piespiedu darbiem notiesātās personas izdarīja ar vardarbību saistītus noziedzīgus nodarījumus (2016. g. kohorta; n=38).

	Ar vardarbību saistītie noziedzīgie nodarījumi			
	Laupīšana	Miesas bojājumu nodarīšana, vardarbības draudi	Slepkavība	Kopā
Zādzība (KL 175., KL 180) vai nelikumīga darbība ar finanšu līdzekļiem (KL193)	16	10	2	28 (67%)
Miesas bojājumu nodarīšana (KL125-130, KL231, KL269), vardarbības draudi (KL132)	3	2	-	5 (12%)
Transportlīdzekļa vadīšana reibumā (KL262)	1		1	2 (5%)
Mantas tīša iznīcināšana un bojāšana (KL185)	1	1		2 (5%)
Citi noziedzīgi nodarījumi	2	2	1	5 (12%)
Kopā	23 (55%)	15 (36%)	4 (10%)	

Nemot vērā to, ka 2013. gada kohorta ir ilgāku laiku pavadījusi sabiedrība, tad šai grupai bija iespējams aprēķināt recidīva rādītājus viena, divu un trīs gadu periodam pēc soda izciešanas/pārbaudes laika beigām (skatīt 8.tabulu). Augstākais jauna noziedzīga nodarījumu izdarīšanas īpatsvars ir grupā, kur probācijas klientiem ir piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi – sabiedriskie darbi. Pirmajā gadā šajā grupā jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīja 17 bijušie probācijas klienti, otrajā gadā 13 bijušie probācijas klienti, bet trešajā gadā vēl 4 probācijas klienti. Tādējādi, šajā grupā no 81 apsekotā bijušā probācijas klienta jaunu noziedzīgu nodarījumu ir izdarījuši 34 bijušie probācijas klienti, kuriem bija piemērots audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi – sabiedriskie darbi, kas sastāda 42% no šīs apsekotās probācijas klientu grupas.

Tāpat izpēte parāda, ka jo ilgāku laiku probācijas klients ir atradies sabiedrībā un nav izdarījis jaunu noziedzīgu nodarījumu, jo lielāka ir varbūtība tam, ka sodītā persona atturēsies no jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas. Šāda sakarība ir novērojama visās sodīto personu grupās. Piemēram, ar piespiedu darbiem sodīto personu grupā trīs gadu laikā jauns kriminālprocess tika ierosināts 190 ar piespiedu darbu sodītām personām – pirmajā gadā pēc soda izciešanas jauns kriminālprocess tika ierosināts 99 bijušajiem probācijas klientiem, otrajā gadā 56 bijušajiem probācijas klientiem, bet trešajā gadā jauns kriminālprocess tika ierosināts vairs tikai 35 šajā grupā iekļautajiem probācijas klientiem. Salīdzinot personu skaitu, kam tika ierosināts jauns kriminālprocess pirmajā un trešajā gadā, varam konstatēt, ka trešajā gadā personu skaits ar ierosinātu jaunu kriminālprocesu ir trīs reizes zemāks kā pirmajā gadā.

8. tabula. Recidīva rādītāji (ierosināts jauns kriminālprocess) 2013. gada kohortā sadalījumā pēc probācijas funkcijas grupas viena, divu un trīs gadu periodā.

Funkcijas	1 gads			2 gadi			3 gadi		
	Kopā (n)	Jauns KP (n)	%	Kopā (n)	Jauns KP (2. gadā)	%	Kopā (n)	Jauns KP (3. gadā)	%
NANK2013	300	20	6,67	295	25(5)	8,47	289	33 (8)	11,42
NN2013	400	37	9,25	353	67(30)	18,98	328	78(11)	23,78
NPTA2013	352	64	18,18	339	97(33)	28,61	291	113(16)	38,83
PD2013	634	99	15,62	627	155(56)	24,72	621	190(35)	30,6
SD2013	81	17	20,99	81	30(13)	37,04	81	34(4)	41,98

Līdz šim veiktā analīze parāda recidīva rādītāju atšķirības starp kohortām un atšķirības dažādās probācijas funkciju grupās, tomēr šāda analīze neatbild uz jautājumiem, kādēļ recidīva rādītāji kohortās un dažādās probācijas funkciju grupās atšķiras, kādas pazīmes (mainīgie) ir saistītas ar augstākiem un zemākiem recidīva rādītājiem.

Apgalvojumam, ka kriminālā pagātne ir viens no labākajiem recidīva risku prognozējošiem faktoriem, nav nepieciešams rast papildus pierādījumu, jo tas ir noziedzīgas uzvedības pētniecībā labi zināms fakts. Tāpēc izpētes ietvaros bija svarīgi aplūkot kriminālo pagātni raksturojošos rādītājus dažādās probāciju funkciju kontekstā un izlases kohortās kopumā, lai noskaidrotu to cik līdzīgas vai atšķirīgas ir probācijas klientu grupas no kriminālās pagātnes mainīgo aspekta.

Viens no kriminālo pagātni vislabāk reprezentējošajiem faktoriem ir iepriekš ierosināto kriminālprocesu skaits un iepriekšējo sodāmību skaits. Iepriekš ierosināto procesu ziņā vienīgā probācijas klientu grupa, kura uzrādīja atšķirības starp 2013. un 2016. gadu bija piespiedu darbi. Šajā klientu grupā nozīmīgi vairāk iepriekš ierosināto kriminālprocesu ir piespiedu darbu 2016. gada izlasē. 29,7% probācijas klientiem, kuriem piespiedu darbu izpilde tika uzsākta 2016. gada pirmajos trijos mēnešos, nebija iepriekš ierosinātu kriminālprocesu. Aprēķinot vidējo iepriekšējo kriminālprocesu skaitu uz vienu probācijas klientu, kuram piespiedu darba izpilde tika uzsākta 2016. gada pirmajos trijos mēnešos, tika konstatēti 3,5 iepriekšēji kriminālprocesi. Salīdzinot ar 2013. gadu, iepriekšējo kriminālprocesu skaitu 2016. gada ar piespiedu darbiem notiesāto probācijas grupā ir pieaudzis vidēji par 1,3 kriminālprocesi un personu īpatsvars, kuriem nav iepriekšēju kriminālprocesu, ir samazinājies par aptuveni 10%. Kopumā skatoties visvairāk iepriekš ierosināto kriminālprocesu ir probācijas uzraudzības klientu grupai un vismazāk sabiedrisko darbu grupai. No kriminālsodīto probācijas klientu grupām vismazāk iepriekš ierosināto kriminālprocesu ir nosacīti notiesāto grupā.

9. Tabula. Iepriekš ierosināto kriminālprocesu skaits dažādās probācijas funkciju grupās.

	N	0		Iepriekš ierosināti kriminālprocesi (M)	KW (holm-sidak)
		n	%		
NANK2013	318	230	72,33	0,57	
NANK2016	424	299	70,52	0,64	0,6
NN2013	521	239	45,87	1,6	
NN2016	315	138	43,81	2,1	0,63
NPTA2013	425	103	24,24	2,9	
NPTA2016	311	61	19,61	3,7	0,17
PD2013	730	295	40,41	2,2	
PD2016	1002	298	29,74	3,5	0,001**
PU2016	397	113	28,46	4,5	
SD2013	92	79	85,87	0,24	
SD2016	35	28	80	0,26	0,41

*p<0,5, **p<0,01, ***p<0,001

Ar iepriekšējām sodāmībām (skatīt 10. tabulu) līdzīgi, kā ar iepriekš ierosinātiem kriminālprocesi, vienīgās atšķirības parādās piespiedu darbu klientu grupā, kur atkal 2016.gadā ir lielāks iepriekšējo sodāmību īpatsvars (3,5 iepriekšējas sodāmības 2016. gada ar piespiedu darbiem notiesāto probācijas klientu izlases grupā un 2,2 iepriekšējas sodāmības šādā pašā grupā 2013. gada izlasē). Arī kopumā visvairāk iepriekšējo sodāmību ir probācijas uzraudzības grupā un vismazāk sabiedrisko darbu grupā, bet kriminālsodīto probācijas klientu grupās vismazāk iepriekšēju sodāmību ir nosacīti notiesāto grupā 2013. gada izlasē.

10. Tabula. Iepriekšējo sodāmību skaits dažādās probācijas funkciju grupās.

	N	0		Iepriekšēju sodāmību skaits (M)	KW (holm-sidak)
		n	%		
NANK2013	318	269	84,6	0,26	0,69
NANK2016	424	358	84,4	0,34	
NN2013	521	339	65,1	0,84	0,74
NN2016	315	193	61,3	1,07	
NPTA2013	425	152	35,8	1,82	0,77
NPTA2016	311	88	28,3	2,23	
PD2013	730	408	55,9	1,27	0,02*
PD2016	1002	468	46,7	2,04	
PU2016	397	171	43,1	2,51	
SD2013	92	85	92,4	0,11	0,76
SD2016	35	33	94,3	0,06	

*p<0,5, **p<0,01, ***p<0,001

Salīdzinot 2013. gadu un 2016. gadu kopumā, izslēdzot ar probācijas uzraudzību notiesāto grupu un pielīdzinot kohortas pēc probācijas funkcijām, 2016. gadā dienestā nonākušiem probācijas klientiem kriminālās pagātnes rādītāji gan iepriekšējo ierosināto kriminālprocesu skaits, gan iepriekšējo sodāmību skaits, ir statistiski nozīmīgi augstāki nekā 2013.gadā dienestā nonākušajiem klientiem. Kā arī 2013. gadā ir vairāk klientu, kuriem vispār nav neviena iepriekšēji ierosināta kriminālprocesa (2013.g. – 45%; 2016.g. – 39%) . Kopumā, abās grupās vairums klientu vismaz viens process iepriekš ir bijis ierosināts.

11. Tabula. Iepriekšējo kriminālprocesu un sodāmību skaits pēc brīvībā nonākšanas gada (Kopā, bez «Probācijas uzraudzības»).

	Iepriekš ierosināti kriminālprocesi				Iepriekšējās sodāmības		
	0				KW		
	N	n	%	M	(holm-sidak)	M	(holm-sidak)
2013	2086	946	45,35	1,9	0,001**	1,07	0,001**
2016	2087	824	39,48	2,7		1,5	

*p<0,5, **p<0,01, ***p<0,001

Tālāk tika aplūkoti dinamiskā un statiskā riska rādītāji. Lai arī iepriekš redzējām, ka statistiski nozīmīgas atšķirības starp grupām pastāv kriminālās pagātnes rādītajos, interesanti, ka statistiski nozīmīgu atšķirību starp statiskā un dinamiskā riska faktoru novērtējumiem atšķirības neparādās (izslēdzot ar probācijas uzraudzību notiesāto probācijas grupu un salīdzinot 2013.g un 2016.g izlasēs iekļautos gadījumus, kuros ir veikts riska novērtējums). Aplūkojot dažādās klientu grupas atsevišķi, tad nosacīti atbrīvoto no kriminālatbildības probācijas klientu grupā 2016. izlasē ir visvairāk probācijas klientu, kuri pēc statiskā riska vērtējuma ir iekļauti “zema riska” kategorijā (90,6%), bet nosacīti pirms termiņa atbrīvoto grupā 2016. gada izlasē ir visvairāk augsta riska probācijas klientu

(54,8%). Savukārt pēc dinamiskā riska novērtējuma vislielākā zemā riska proporcija ir nosacīti atbrīvoto no kriminālatbildības probācijas klientu grupā 2016. izlasē (47,2%), bet vislielākā augsta riska proporcija ir ar probācijas uzraudzību notiesāto personu grupā (41,1%).

12.Tabula. Statistisko un dinamisko riska faktoru novērtējums dažādām probācijas funkciju grupām un pēc brīvībā laišanas gada.

	Statisko riska faktoru novērtējums						Dinamisko riska faktoru novērtējums					
	Zems		Vidējs		Augsts		Zems		Vidējs		Augsts	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
NANK2013	20	76,9	3	11,5	3	11,5	10	38,5	10	38,5	6	23,1
NANK2016	48	90,6	4	7,6	1	1,9	25	47,2	24	45,3	4	7,6
NN2013	278	55,6	155	31	67	13,4	145	29	208	41,6	147	29,4
NN2016	156	60,5	71	27,5	31	12	96	37,2	100	38,8	62	24
NPTA2013	20	4,9	168	41,4	218	53,7	74	18,2	167	41,1	165	40,6
NPTA2016	12	4,3	114	40,9	153	54,8	38	13,6	137	49,1	104	37,3
PU2016	121	38,5	89	28,3	104	33,1	47	15	138	44	129	41,1
Kopā bez "Probācijas uzraudzības"												
2013	318	34,1	326	35	288	30,9	229	24,6	385	41,3	318	34,1
2016	216	36,61	189	32	185	31,4	159	27	261	44,2	170	28,8

Aplūkojot izlasi kā vienotu grupu, varam novērot to, ka ne-recidīvistu grupa atšķiras no probācijas klientiem, kas ir izdarījuši jaunu noziedzīgu nodarījumu recidīva mērīšanas periodā. Viena no pazīmēm, kas raksturo atšķirības ir probācijas klienta vecums. Salīdzinot probācijas klientus, kuri nav izdarījuši jaunu noziedzīgu nodarījumu (nav ierosināts jauns kriminālprocess), ar probācijas klientiem, pret kuriem ir ierosināts jebkāds jauns kriminālprocess, jauns kriminālprocess par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai jauns kriminālprocess par dzimumnozieguma izdarīšanu (skatīt 13. tabulu), varam konstatēt, ka gados vecāki probācijas klienti biežāk neizdara jaunus noziedzīgus nodarījumus, bet gados jaunāki klienti biežāk izdara ar vardarbību saistītus noziedzīgus nodarījumus.

Visvecākā no grupām⁶ ir probācijas klienti, kuri nav izdarījuši jaunu noziedzīgu nodarījumu (vidējais vecums šajā grupā ir 37,2 gadi (M)). Šī grupa ir statistiski nozīmīgi vecāka par visām pārējām probācijas klientu grupām ($p < 0,001$). Probācijas klientu grupai, kas recidīva mērīšanas periodā izdarīja dzimumnoziegumu (vidējais probācijas klienta vecums šajā grupā 25,1 gadi un 50% no dzimumnoziegumus izdarījušiem bija 22 gadus veci vai jaunāki) un neseksuāla rakstura vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu (vidējais probācijas

⁶ Grupas tika salīdzinātas ar Kruskala-Walisa testu, kas ir neparametriskais tests. Apriorais (post hoc) Holma-Sidaka tests tika izmantots tam, lai noteiktu to, starp kurām grupām pastāv statistiski nozīmīgas atšķirības.

klienta vecums šajā grupā 28,1 gadi un 50% no vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu izdarījušiem bija 25 gadus veci vai jaunāki), ir viszemākais vidējais vecums. Abas grupas savstarpēji statistiski nozīmīgas atšķirības neuzrāda, bet šo grupu vidējais vecums atšķiras no probācijas klientiem, kuri nav izdarījuši jaunu noziedzīgu nodarījumu ($p < 0,001$), kā arī no jebkāda jauna nozieguma izdarījušo probācijas klientu grupas ($p < 0,001$). Jebkāda jauna noziedzīga nodarījuma izdarījušo personu grupa kopumā ir jaunāka par "ne-recidīvistu" grupu, bet vecāka par probācijas klientu grupām, kas izdarījušas ar vardarbību saistītus noziedzīgus nodarījumus. Atšķirības ir statistiski nozīmīgas ($p < 0,001$).

13. Tabula. Vidējais vecums atkarībā no izdarītā recidīva veida

Recidīva veids	n	Vecums
Nav jauns noziedzīgs nodarījums (Nav)	2936	37,2 ar visiem***
Jauns jebkāds noziedzīgs nodarījums (J)	1634	32,1 ar visiem***
Jauns vardarbīgs noziedzīgs nodarījums	304	28,1 J***Nav***
Jauns dzimumnoziegums	38	25,1 J***Nav***

*** $p < 0,001$

Tāpat recidīvistu un ne-recidīvistu grupa atšķiras pēc dzimuma sadalījuma. Lai salīdzinātu vispārēja recidīva rādītājus pēc piederības dzimumam kopumā ierosinātu procesu skaita, notiesāto skaita, un ierosināto procesu skaita 12 mēnešu periodā (skatīt 14. tabulu) tika izmantots Hī kvadrāta tests, kas domāts nominālu datu salīdzināšanai. Varam redzēt, ka visa veida radītajos vīrieši uzrāda statistiski nozīmīgi augstākus recidīva radītājus, gan kopumā jaunu ierosinātu procesu ziņā ($p < 0,001$), gan jaunu notiesāšanas gadījumā ($p < 0,001$), tāpat arī jaunu ierosinātu procesu 12 mēnešu gadījumā pie $p < 0,001$. Kopumā vairāk kā katram trešajam vīrietim ir ierosināts jauns kriminālprocess, kamēr attiecībā uz sievietēm tikai vairāk kā katrai piektajai tika ierosināts jauns kriminālprocess. Salīdzinot gada periodā, vīriešiem gandrīz par 10% biežāk tiek ierosināts jauns kriminālprocess salīdzinājumā ar sievietēm (23,3% vīriešu un 14% sieviešu pirmā gada laikā tiek ierosināts jauns kriminālprocess).

14. Tabula. Vispārēja recidīva salīdzinājums starp dzimumiem, ierosinātie procesi, notiesāto skaits, un 6 mēnešu un 12 mēnešu recidīva rādītāji.

Dzimums	Vispārējs recidīvs (jebkāds jauns noziedzīgs nodarījums)									
	procesi				notiesāts				12 mēneši	
	N	Jauns KP(n)	%	χ^2	Jauns KP(n)	%	χ^2	Jauns KP(n)	%	χ^2
Sievietes	777	176	22,7	0,001*	120	15,4	0,001*	107	14	0,001*
Vīrieši	3793	1458	38,4		1032	27,2		876	23,3	

* $p < 0,001$

Recidīva rādītāji probācijas klientiem, kuriem piemērots papildsods – probācijas uzraudzība

Probācijas klienti, kuriem tiek piemērots papildsods – probācijas uzraudzība – ir jauna probācijas klientu grupa, kas ar katru gadu pieaug. Ja 2014. gadā probācijas uzraudzībā atradās 14 ar šādu papildsodu notiesātas personas, tad 2017. gadā šādu personu skaits ir 1106 probācijas klienti⁷. Tāpat konstatējam, ka šai grupai ir augstākie recidīva rādītāji pusgada un gada griezumā. Tāpēc šī grupa tiek analizēta apskatīta detalizētāk.

Grupai kopumā ir lielāks iepriekš ierosināto kriminālprocesu skaits un iepriekšēju sodāmību skaits (skatīt 9. un 10. tabulu). Grupā ir vairāk vīriešu un mazāk sieviešu, t.i. augstāks vīriešu īpatsvars, salīdzinot ar citām probācijas klientu grupām (skatīt 3.tabulu). Grupa pēc vecuma ir visjaunākā, ja skatās uz kriminālsodītiem probācijas klientiem (skatīt 2. tabulu). Var teikt, ka šī grupa ir ar lielāku recidīva potenciālu, jo visas tikko minētās pazīmes – augstāks vīriešu īpatsvars, zemāks vidējais vecums un augstāk iepriekšējo kriminālprocesu un sodāmību skaits, norāda uz lielāku jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas varbūtību nākotnē.

Tomēr šī grupa nav viendabīga – probācijas uzraudzība var tikt piemērots kā papildsods gan tad kad pamatsods ir piespiedu darbi, gan tad, kad piemērotais pamatsods ir bijusi brīvības atņemšana. Tāpat probācijas klientam piemērotais pamatsods – piespiedu darbi – un papildsods – probācijas uzraudzība var tikt aizstāta ar brīvības atņemšanu. Ja salīdzina probācijas klientus, kas atradušies ieslodzījumā (brīvības atņemšana kā pamatsods, vai pamatsods un/vai papildsods aizstāts ar brīvības atņemšanu) un probācijas klientus, kuriem izciešamais sods nav saistīts ar brīvības atņemšanu (probācijas uzraudzība ir papildsods pamatsodam, kas nav brīvības atņemšana), var konstatēt, ka šīs grupas neatšķiras pēc vecuma un dzimuma (skatīt 15.tabulu). Abās grupās vidējais vecums robežojas ar 32 gadiem un abās grupās vīriešu īpatsvars mazliet pārsniedz 90% atzīmi. Šis ir pētījumā konstatētās līdzības, kas pastāv šo divu grupu starpā.

15.Tabula. Vecuma un dzimuma sadalījums probācijas uzraudzības klientiem ar vai bez brīvības atņemšanas.

Brīvības atņemšana	Vecums				Dzimums				χ^2
	N	M	Std	MW	Sievietes		Vīrieši		
					n	%	n	%	
Nav BA	251	31,96	8,98		23	9,2	228,0	90,8	
Ir BA	146	31,98	9,39	0,87	13	8,9	133,0	91,1	1

*p<0,05, **p<0,01

Savukārt pēc citām grupas raksturojošām pazīmēm tās būtiski atšķiras. Viena no pētījumā konstatētām atšķirībām ir iepriekš ierosināto kriminālprocesu skaits. Tiem

⁷ Valsts probācijas dienests (b.g.) *Publiskais pārskats 2017*. Rīga: Valsts probācijas dienests. Izgūts no: https://www.vpd.gov.lv/upload/gada_parskati/VPD_publicais_parskats_2018.pdf

probācijas uzraudzības klientiem, kuri piemērotā soda ietvaros ir atradušies ieslodzījumā, ir statistiski nozīmīgi vairāk iepriekš ierosināto kriminālprocesu. Skatoties uz vidējiem rādītājiem šī atšķirība ir vairāk, kā divas reizes lielāka (skatīt 16. tabulu). Probācijas klientiem, kuri tika atbrīvoti no ieslodzījuma, vidēji bija 7,21 iepriekšējs kriminālprocess, bet personām, kurām pamatsods un papildsods tika izpildīts sabiedrībā, iepriekš ierosināti bija 2,96 kriminālprocesi.

16. Tabula. Demogrāfiskie rādītāji un iepriekšējie procesi probācijas uzraudzības 2016.gada kohortai ar un bez brīvības atņemšanas.

		Iepriekšējie procesi		
		<i>m</i>	<i>Std</i>	<i>MW</i>
Brīvības atņemšana	Nav	2,96	4,4	0,001**
	Ir	7,21	5,9	

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Tāpat šīs grupas atšķiras gan pēc dinamiskā, gan pēc statiskā riska novērtējuma (17. tabula). Risku un vajadzību novērtējums tika aprēķināts divos dažādos veidos. Punktu novērtējums tika aprēķināts pārvēršot novērtējumā iegūtās vērtības ballēs un saskaitot tās. Tādējādi iegūstot punktu indeksu gan statiskajam, gan dinamiskajam riska novērtējumam. Turpretim riska līmeņu vērtējums tiek iegūts novērtētājam iekļaujot probācijas klientu kādā no trijām riska kategorijām – zems risks (1.līmenis), vidējs (2. līmenis) vai augsts (3.līmenis). Abās grupās redzam, ka augstāks risks tiek piešķirts tieši dinamiskajiem rādītājiem nekā statiskajiem. Salīdzinot piešķirto punktu indeksa rādītājus un riska līmeņus abām grupām, varam konstatēt, ka ar brīvības atņemšanu sodītajiem probācijas klientiem ir statistiski nozīmīgi augstāki statiskā un dinamiskā riska novērtējuma rādītāji. Ja aplūko statiskā un dinamiskā riska līmeņa rādītājus varam konstatēt, ka tikai vienā probācijas klientu grupā (ar probācijas uzraudzību sodīto personu grupa, kas nav atradusies ieslodzījumā) aprēķinātais riska līmeņa rādītājs ir mazāks par divi. Tas nozīmē, ka pēc statiskā riska pazīmēm vērtējot, ar probācijas uzraudzību sodīto personu grupā, kas nav atradusies ieslodzījumā, ir vairāk zema riska kategorijā iekļauto probācijas klientu, kā augsta riska kategorijā iekļauto probācijas klientu. Ja riska līmeņa koeficients pārsniedz vērtību “divi”, tas nozīmē, ka konkrētajā grupā ir vairāk probācijas klienti ar augsta riska novērtējumu, kā zema riska klienti. Aprēķinātā dinamiskā riska līmeņa vērtība “2,7” nozīmē, ka ar papildsodu sodīto un no ieslodzījuma atbrīvoto probācijas klientu grupā ir sešas reizes vairāk augsta riska kategorijas klientu kā zema riska.

17. Tabula. Riska un vajadzību novērtējums punktu un līmeņu izteiksmē probācijas uzraudzības 2016.gada kohortai ar un bez brīvības atņemšana.

		Riska un vajadzību novērtējums								
		Punkti				Līmeņi				
		<i>N</i>	Statiskie		Dinamiskie		Statiskie		Dinamiskie	
<i>m</i>	<i>MV</i>		<i>m</i>	<i>MV</i>	<i>m</i>	<i>MV</i>	<i>m</i>	<i>MV</i>		
Brīvības atņemšana	Nav	251	6,1	0,001**	13,5	0,001**	1,68	0,001**	2,1	0,001**
	Ir	146	10,6		16,7		2,59		2,7	

*p<0,05, **p<0,01

Iekļaujot iepriekš minētos recidīvu prognozējošos mainīgos vienotā modelī (18.tabula), var konstatēt, ka nozīmīgi recidīvu prognozējošie faktori paliek iepriekšējo kriminālprocesu skaits, atrašanās ieslodzījumā un vecums, taču dzimums zaudē savu prognozētspēju. Modelis parāda, ka iepriekšējie kriminālprocesi un atrašanās ieslodzījumā palielina recidīva iespējamību, bet pieaugot vecumam recidīva varbūtība samazinās.

18.Tabula. Loģistiskās regresiju analīzes rādītāji atkarīgajam mainīgajam “jauns noziedzīgs nodarījums” probācijas uzraudzības klientu izlasē.

	Vērtējums	SE	z	p
Modeļa konstante	-1.15517	0.65435	-1.765	0.0775
Iepriekš. KP	0.08337	0.02337	3.567	0.000***
Atradies ieslodzījumā	1.12961	0.25558	4.420	0.000***
Vecums	-0.03624	0.01466	-2.472	0.013*
Dzimums (vīr.)	0.44666	0.46973	0.951	0.342

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Ja salīdzina recidīva rādītājus (ierosināts jauns kriminālprocess) probācijas uzraudzības klientu grupā, kuri atradušies ieslodzījumā un probācijas klientu grupā, kuriem probācijas uzraudzība bija papildsods sabiedrībā izciešamam sodam, varam konstatēt, ka no ieslodzījuma atbrīvotiem probācijas klientiem ir augstāki recidīva rādītāji - 67,1% šai grupai piederošiem probācijas klientiem ir ierosināts jauns kriminālprocess. Tik auksti recidīva rādītāji nav nevienā probācijas klientu grupā un šī ir vienīgā šajā pētījumā identificētā probācijas klientu grupa kurā recidīva rādītāji pārsniedz 50% (vairākums izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu. Ņemot vērā šos augstos recidīva rādītājus, grupai turpmāk būtu jāpievērš īpaša uzmanība.

19.Tabula. Probācijas uzraudzības klientu recidīva rādītāji gada laikā ar un bez brīvības atņemšanu.

	Ierosināts jauns kriminālprocess 1 gads			χ^2
	N	n	%	
PU bez brīvības atņemšanas	251	60	24,2	0,001**
Atradās ieslodzījumā	146	98	67,1	

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Secinājumi

Šīs izpētes mērķis bija raksturot pēc probācijas funkcijām dažādās probācijas klientu mērķgrupas un noskaidrot strukturālās izmaiņas šajās grupās (cik līdzīgi vai atšķirīgi ir probācijas klientu dažādās mērķgrupas pirms un pēc 2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” spēkā stāšanās), kā arī salīdzināt 2013. gada un 2016. gada probācijas klientu kohortu recidīva rādītājus. Izpētes laikā tika konstatēts, ka probācijas klienti, kuriem ir piemērots papildsods probācijas uzraudzība, visbiežāk izdara jaunus noziedzīgus nodarījumus, tāpēc šo grupu raksturojošie mainīgie tika analizēti padziļināti.

Pirmais uzdevums, kurš tika izvirzīts šī pētījuma ietvaros bija raksturot probācijas klientu mērķgrupas un noskaidrot strukturālās izmaiņas šajās grupās. Izpētes ietvaros tika konstatēts, ka:

1. Tā kā pētījuma izlase tika veidota, iekļaujot izlasē visus tos probācijas klientus, kas izvēlētajā laika periodā nonāca probācijas sistēmā, tad šāda izlases stratēģija ļauj izdarīt secinājumus par strukturālajām izmaiņām probācijas klientu populācijā. Salīdzinot 2013. un 2016. gadu izlases, varam konstatēt, ka **ir samazinājies nosacīti notiesāto**, nosacīti pirms termiņa atbrīvoto un ar audzinoša rakstura piespiedu darbiem sodīto personu skaits **un pieaudzis ar piespiedu darbiem notiesāto** un nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto **personu skaits**. Visvairāk šīs pārmaiņas ir ietekmējušas nosacīti notiesāto un ar piespiedu darbiem notiesāto grupas, kas pēc apjoma ir lielākās probācijas klientu grupas.
2. Kopumā probācijas klients ir kļuvis vecāks. Salīdzinot 2013. un 2016. gada izlases, probācijas klientu vidējais vecums ir pieaudzis par vienu gadu. Tāpat probācijas klientu vidējais vecums dažādās probācijas klientu funkciju grupās ir atšķirīgs. Visvecākā ir nosacīti atbrīvoto no kriminālatbildības grupa 2013. gada kohortā (vidējais vecums grupā ir 42,1 gadi). **No kriminālsodīto personu grupām jaunākā grupa ir probācijas klientu grupa, kurai ir piemērots papildsods – probācijas uzraudzība** (vidējais vecums grupā ir 32 gadi). **Vienīgās atšķirības starp 2013. gada un 2016.gada kohortām, pēc grupas piederības dienesta funkcijai, ir nosacīti notiesāto grupā ($p < 0,012$), kurā vidējais probācijas klientu vecums ir palielinājies**. 2013. gada kohortā nosacīti notiesāto probācijas klientu vidējais vecums bija 33,6 gadi, bet 2016. gada kohortā nosacīti notiesāto grupā vidējais vecums ir 37,1 gadi.
3. Kopumā vīriešu un sieviešu proporcija starp probācijas klientiem nav mainījies un nav atšķirīga, salīdzinot 2013. un 2016. gada izlases, tomēr ir konstatētas dzimumu sadalījuma izmaiņas vīriešu un sieviešu proporciju dažādās probācijas klientu funkciju ietvaros. **Dzimuma sadalījuma atšķirības tika novērotas nosacīti notiesāto un ar piespiedu darbiem notiesāto personu grupās**. Nosacīti notiesāto grupā 2016. gada izlasē ir statistiski nozīmīgi lielāks sieviešu īpatsvars nekā 2013. gadā ($p < 0,01$). 2013. gadā no nosacīti notiesātām personām sievietes bija 13,2 %, bet 2016. gada izlasē sievietes sastāda 21,6 % no nosacīti notiesātām personām. Savukārt ar piespiedu darbiem notiesāto grupā 2016. gada izlasē ir statistiski nozīmīgi lielāks vīriešu īpatsvars, salīdzinot ar 2013. gadu ($p < 0,05$). Vīriešu īpatsvars 2013. gada izlasē šajā grupā ir 83,3%, bet 2016. gada izlasē vīriešu īpatsvars ar piespiedu darbiem notiesāto grupā bija 87,5%.

4. Tāpēc izpētes ietvaros tika konstatētas atšķirības rādītājos, kas raksturo probācija klientu kriminālo pagātņi. Pielīdzinot un salīdzinot abas izlases, tika konstatēts, ka 2016. gadā dienestā nonākušiem probācijas klientiem kriminālās pagātnes rādītāji gan iepriekšējo ierosināto kriminālprocesu skaits, gan iepriekšējo sodāmību skaits, ir statistiski nozīmīgi augstāki nekā 2013.gadā dienestā nonākušajiem klientiem (2013.g. – 1,9 iepriekšēji kriminālprocesi; 1,07 iepriekšējas sodāmības; 2016.g. – 2,7 iepriekšēji kriminālprocesi; 1,5 iepriekšējas sodāmības). Kā arī 2013. gadā ir vairāk klientu, kuriem vispār nav neviena iepriekšēji ierosināta kriminālprocesa (2013.g. – 45%; 2016.g. – 39%) salīdzinot kriminālās pagātnes rādītājus probācijas funkciju ietvaros, varam konstatēt, **ka iepriekš ierosināto kriminālprocesu un iepriekšēju sodāmību ziņā vienīgā probācijas klientu grupa, kura uzrādīja atšķirības starp 2013. un 2016. gadu bija ar piespiedu darbiem notiesāto grupa** – 2016. gada izlasē ar piespiedu darbiem notiesāto grupā bija mazāk probācijas klientu bez iepriekšējām sodāmībām un iepriekšējiem kriminālprocešiem, kā arī vidējais iepriekšējo sodāmību un kriminālprocesu skaits uz vienu izlasē iekļautu personu bija lielāks.

Otrs pētījuma uzdevums bija noskaidrot un salīdzināt recidīva rādītājus probācijas klientu dažādajām grupām, kā arī raksturot līdzības un atšķirības recidīvistu un ne-recidīvistu grupās. Izpētes ietvaros tika konstatēts, ka:

1. Salīdzinot vispārēja recidīva rādītājus 2013. gada un 2016. gada kohortās, varam redzēt, ka kopumā **2016. gada probācijas klientu kohortā ir augstāki recidīva rādītāji ($p < 0,001$)**.
2. Aplūkojot kohortas un probācijas funkciju grupas **atsevišķi, augstākos jauna ierosināta kriminālprocesa rādītājus uzrāda probācijas uzraudzības grupa** (12 mēnešu laikā jauns kriminālprocess ir ierosināts 40,1% šai grupai piederīgiem probācijas klientiem), bet zemākos nosacīti no kriminālatbildības atbrīvoto grupa no 2013. gada kohortas (5,81%).
3. Aplūkojot recidīva rādītāju atšķirības 2013. gadu un 2016. gadu kohortās pēc probācijas funkcijas grupas, varam novērot, ka statistiski nozīmīgas atšķirības gan pusgada, gan gada periodā ir ar piespiedu darbiem notiesāto grupā. Ja tiem probācijas klientiem, kas uzsāka pildīt piespiedu darbus **2013. gadā, jauns kriminālprocess pirmajā gada laikā ir ierosināts 21,49 %, tad 2016 gada izlasē jaunu kriminālprocesu pirmā gada laikā ierosināja 31,09% ar piespiedu darbu notiesātajiem**.
4. **Ja no izlases izslēdz ar piespiedu darbiem notiesātos** (grupu, kas uzrāda statistiski nozīmīgas atšķirības, salīdzinot 2013. un 2016. gada izlases) **un tos, kuriem piemērots papildsods probācijas uzraudzība** (jauna probācijas klientu grupa, kas tika novērota tikai 2016. gada izlasē), **tad recidīva gadījumu skaits izlīdzinās**. 2013. gada izlasē jaunu kriminālprocesu ierosināja 15,9% probācijas klientu, bet 2016. gada izlasē jaunu kriminālprocesu ierosināja 15,5%. Atšķirības nav statistiski nozīmīgas, kas norāda, ka recidīva pieaugums ir saistīts ar izslēgto grupu (piespiedu darbi, probācijas uzraudzība) recidīva rādītāju ietekmi uz kopējo recidīva gadījumu skaitu, bet ne ar pārējo probācijas klientu grupu recidīva rādītājiem.

5. Līdzīgi 2013. gada un 2016. gada kohorta tika salīdzināta saistībā ar jaunu ierosinātu kriminālprocesu un/ vai notiesāšanu par vardarbīgu noziegumu. Vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas gadījumu skaita un īpatsvara rādītāji pusgada un gada ietvaros ir salīdzinoši zemi un **augstākie rādītāji ir ar papildsodu probācijas notiesāto probācijas klientu grupā** (6,65% viena gada laikā). Vienas funkcijas ietvaros statistiski nozīmīgas atšķirības ir novērojamas ar piespiedu darbiem notiesāto probācijas klientu grupā – 2013. gada izlasē jauns kriminālprocess par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu viena gada laikā tika konstatēts 2,07% šīs grupas probācijas klientiem, bet 2016. gada izlasē jauns kriminālprocess par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu viena gada laikā tika konstatēts 3,85%.
6. Personas vecums ir viena no pazīmēm, kas ir saistīta ar jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Salīdzinot probācijas klientus, kuri nav izdarījuši jaunu noziedzīgu nodarījumu (nav ierosināts jauns kriminālprocess), ar probācijas klientiem, pret kuriem ir ierosināts jebkāds jauns kriminālprocess, jauns kriminālprocess par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai jauns kriminālprocess par dzimumnozieguma izdarīšanu, varam konstatēt, ka **gados vecāki probācijas klienti biežāk neizdara jaunus noziedzīgus nodarījumus** (vidējais vecums grupā ir 37,2 gadi), bet **gados jaunāki klienti biežāk izdara ar vardarbību saistītus noziedzīgus nodarījumus** (“ir ierosināts jauns kriminālprocess par dzimumnozieguma izdarīšanu” grupas vidējais vecums ir 25,1 gadi; “ir ierosināts jauns kriminālprocess par neseksuālu vardarbību” grupas vidējais vecums ir 28,1 gadi).
7. Izpēte arī atklāj jau citos pētījumos konstatēto - **jo ilgāku laiku probācijas sodītā persona ir pavadījusi sabiedrībā un nav izdarījusi jaunu noziedzīgu nodarījumu, jo mazāka iespēja ka viņš tiks apsūdzēts un/vai notiesāts par jaunu noziedzīgu nodarījumu**. Šāda sakarība ir novērojama gan īstermiņā, gan ilgtermiņā. Piemēram, ar probācijas uzraudzību notiesātām personām, uzsākot izciest sodu sabiedrībā, pirmā mēneša laikā jauns kriminālprocess tiek ierosināts vairāk kā trīs reizes biežāk (6, 33% gadījumu), nekā 11 mēnešus vēlāk, t.i., šajā pašā probācijas klientu grupā, no jauna ierosināti kriminālprocesi 12 . mēnesī tika novēroti 1,67% gadījumu. Ir pamats uzskatīt, ka, jo ilgāk klients pavada sabiedrība netiek apsūdzēts un/vai notiesāts par jaunu noziedzīgu nodarījumu viņa risks izdarīt jaunu noziedzīgu nodarījumu sarūk. Šādi rezultāti parādās arī citu autoru darbos⁸.

Ņemot vērā to, ka probācijas klienti, kuriem tiek piemērots papildsods – probācijas uzraudzība – ir jauna probācijas klientu grupa, kas ar katru gadu pieaug, kā arī apzinoties to, ka grupu kopumā raksturo augsti recidīva radītāji, citi rādītāji, kas norāda uz augstāku recidīva potenciālu (vecums, vīriešu īpatsvars grupā, u.c.), tika pieņemts lēmums padziļināti aplūkot šo probācijas klientu grupu. Tomēr šī grupa nav viendabīga – probācijas uzraudzība var tikt piemērots kā papildsods gan tad kad pamatsods ir piespiedu darbi, gan tad, kad piemērotais pamatsods ir bijusi brīvības atņemšana. Tāpat probācijas klientam piemērotais

⁸ Piemēram, skatīt:

Blumstein, A., & Nakamura, K. (2009). Redemption in the presence of widespread criminal background checks. *Criminology*, 47, 327–359.

Bushway, S. D., Nieuwebeerta, P., & Blokland, A. (2011). The predictive value of criminal background checks: Do age and criminal history affect time to redemption? *Criminology*, 49, 27–60.

pamatsods – piespiedu darbi – un papildsods – probācijas uzraudzība var tikt aizstāta ar brīvības atņemšanu. Ja salīdzina probācijas klientus, kas atradušies ieslodzījumā (brīvības atņemšana kā pamatsods, vai pamatsods un/vai papildsods aizstāts ar brīvības atņemšanu) un probācijas klientus, kuriem izciešamais sods nav saistīts ar brīvības atņemšanu (probācijas uzraudzība ir papildsods pamatsodam, kas nav brīvības atņemšana), var konstatēt, ka:

1. Tiem probācijas uzraudzības klientiem, kuri piemērotā soda ietvaros ir atradušies ieslodzījumā, ir statistiski nozīmīgi vairāk iepriekš ierosināto kriminālprocesu. Skatoties uz vidējiem rādītājiem šī atšķirība ir vairāk, kā divas reizes lielāka. **Probācijas klientiem, kuri tika atbrīvoti no ieslodzījuma, vidēji bija 7,21 iepriekšējs kriminālprocess, bet personām, kurām pamatsods un papildsods tika izpildīts sabiedrībā, iepriekš ierosināti bija 2,96 kriminālprocesi.**
2. Salīdzinot minētās probācijas uzraudzības klientu apakšgrupas pēc viņiem noteiktā statistiskā un dinamiskā riska līmeņa, varam konstatēt, ka **ar brīvības atņemšanu sodītajiem probācijas klientiem ir statistiski nozīmīgi augstāki statistiskā un dinamiskā riska novērtējuma rādītāji.** Piemēram, ar papildsodu sodīto un no ieslodzījuma atbrīvoto probācijas klientu grupā ir sešas reizes vairāk augsta riska kategorijas klientu kā zema riska.
3. Ja probācijas uzraudzības klientu grupai, kuriem probācijas uzraudzība bija papildsods sabiedrībā izciešamam sodam, recidīva rādītāji (24,2%) bija tuvāki citu probācijas funkciju grupu un 2016. izlases vidējiem rādītājiem (ar piespiedu darbiem notiesāto grupas recidīva rādītāji viena gada periodā bija 31,9%; izlīdzinātās 2016.gada kohortas, neskaitot probācijas uzraudzības klientu grupu, recidīva rādītāji viena gada periodā bija 20,5%), **tad probācijas uzraudzības klientu grupai, kuri atradušies ieslodzījumā, recidīva rādītāji bija nozīmīgi augstāki - 67,1% šai grupai piederošiem probācijas klientiem ir ierosināts jauns kriminālprocess pirmā gada laikā.** Tik auksti recidīva rādītāji nav nevienā probācijas klientu grupā un šī ir vienīgā šajā pētījumā identificētā probācijas klientu grupa kurā recidīva rādītāji pārsniedz 50%.

Izpēte ir parādījusi gan nozīmīgas izmaiņas probācijas klientu sociālajā portretā dažādās probācijas funkciju grupās, gan izmaiņas recidīva rādītājos un būtiskākās izmaiņas ir ar piespiedu darbiem notiesāto probācijas klientu grupā. Salīdzinot 2013. gada un 2016. gada izlasēs iekļautos probācijas klientus, kas notiesāti ar piespiedu darbiem, varam konstatēt, ka vairāk ar piespiedu darbiem tiek notiesāti tie probācijas klienti, kuriem ir augstāks risks izdarīt jaunu noziedzīgu nodarījumu. Par to liecina gan kriminoloģiskās pazīmes (iepriekš ierosināto procesu skaits, sodāmību skaits) un probācijas klientu sociāldemogrāfiskais profils (vecums, sieviešu/vīriešu īpatsvars), gan recidīva rādītāju atšķirības. Recidīva rādītāji (1 gada periods) ar piespiedu darbiem notiesāto personu grupā 2016. gada izlasē ir gandrīz par 10% augstāki, salīdzinot ar 2013. gadu. Šādu situāciju var uzskatīt par problemātisku, kas mudina pārskatīt esošo sodu piemērošanas tiesisko ietvaru un sodu piemērošanas praksi. Zinot to, ka piespiedu darbi neparedz korekcijas pasākumus, neparedz atbalsta pasākumus, kas vērsti uz notiesātās personas sociālo problēmu risināšanu un rehabilitāciju, neparedz tādus kontroles pasākumus un ierobežojumus, kādus

paredz probācijas klientu uzraudzība (piemēram, ievērot aizliegumu atstāt dzīvesvietu noteiktā diennakts laikā, uzturēties noteiktās sabiedriskajās vietās), ir pamats uzskatīt, ka **nozīmīgai probācijas klientu daļai, kurai tika piemēroti piespiedu darbi, šis sods bija nepiemērots**. Tas nerasniedza soda mērķi resocializēt sodīto personu un panākt to, lai notiesātais atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. **Izpētes rezultāti norāda uz nepieciešamību veikt izmaiņas kriminālsodu politikā un sodu piemērošanā. Ir jāveicina un jāstiprina tādu sodu piemērošana, kas paredz korekcijas un atbalsta pasākumus, īpaši likumpārkāpējiem, kuri jau agrāk ir bijuši sodīti un kurus sods nav atturējis no jauna likumpārkāpuma izdarīšanas.**

Vēl viens pētījuma konstatējums, kas analizējot datus atklājas atkal un atkal, ir **augstais nepilngadīgo un jauniešu īpatsvars tajā probācijas klientu grupā, kas atkārtoti izdara jaunus noziedzīgus nodarījumus**. Pētījums parādīja, ka vecums līdzīgi kā kriminālās pagātnes rādītāji (iepriekšēji kriminālprocesi un iepriekšējas sodāmības) ir viens no labākajiem jauna nozieguma izdarīšanas prognozētājiem. Jo jaunāks ir probācijas klients, jo lielāka ir varbūtība, ka probācijas klients izdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu. Pievērst īpašu uzmanību nepilngadīgajiem un jauniešiem ir svarīgi arī tāpēc, ka jaunāki cilvēki biežāk izdara ar vardarbību saistītus noziedzīgus nodarījumus. Pētījumā tika konstatēts, ka pusi no noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai tās piedraudējumu un vairāk kā pusi no recidīva mērīšanas periodā izdarītajiem dzimumnoziegumiem izdarīja probācijas klienti, kas probācijas sistēmā nonāca būdami 25 gadus veci vai jaunāki. **Tāpēc jaunieši ir pamatoti uzskatāmi par probācijas klientiem, kuriem nepieciešama papildus uzmanība un atbalsts. Nosakot nepilngadīgos un jauniešus kā prioritāru mērķgrupu, attīstot un uzlabojot darbu ar šo grupu, var tikt būtiski uzlabota probācijas darba efektivitāte.**

Pētījumā padziļināti tika aplūkota ar papildsodu – probācijas uzraudzība – notiesāto probācijas klientu grupa. Izpēte parādīja, ka **ar šo papildsodu notiesāto probācijas klientu grupai, kuri atradušies ieslodzījumā, recidīva rādītāji bija vairāk kā divas reizes augstāki kā jebkurai citai probācijas klientu grupai**. Proti, 67,1% šai grupai piederošiem probācijas klientiem ir ierosināts jauns kriminālprocess pirmā gada laikā. Zīmīgi, ka nosacīti pirms termiņa atbrīvoto grupai, t.i., tādiem probācijas klientiem, kas arī ir atradušies ieslodzījumā, recidīva rādītāji ir vairāk kā trīs reizes zemāki (2013. gada izlasē jauns kriminālprocess pirmā gada laikā tika ierosināts 19,4% nosacīti pirms termiņa atbrīvotajiem probācijas klientiem, bet 2016. gada izlasē jauns kriminālprocess tika ierosināts 16% šīs grupas probācijas klientiem). Šādas **recidīva rādītāju atšķirības norāda uz nepieciešamību pievērst šai grupai īpašu uzmanību un meklēt risinājumus gan tam, kā efektīvāk organizēt resocializācijas darbu ieslodzījumā un sagatavot šīs personas atbrīvošanai, gan tam kā organizēt darbu ar šiem probācijas klientiem probācijas uzraudzības laikā. Lai labāk izprastu šo probācijas klientu grupu un tās vajadzības, būtu nepieciešams veikt kvalitatīvu pētījumu.**